

Anthropology

**TRANSCULTURALISMUL ȘI INTERCULTURALISMUL, ITINERARE
SOCIAL-ECONOMICE (NE)VIABILE PENTRU EGOCENTRISM?¹**

**TRANSCULTURALISM AND INTERCULTURALISM, (UN)VIABLE
SOCIAL-ECONOMIC ITINERARIES FOR EGOCENTRISM?**

Gabriela BODEA

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, România
Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca, Romania

e-mail: gabriela.bodea@econ.ubbcluj.ro

Abstract

We live in a world where economic and social change often becomes routine, and restoring social order is increasingly difficult. It is a world that is constantly changing – and yet, as humanity, we seem to have limits about always evolving in the right and / or correct direction. Why? Such a question (only seemingly simple) requires nuanced answers: (i) As time passes (as strange as it may seem), we become more selfish, and we want much more than we need. It is not just about the relationship between resources and current consumerism, but also about the fact that we consider ourselves more entitled than others. In other words, we forget (or refuse to acknowledge) that, although a dose of selfishness is necessary for everyone, its dosage must be reasonable. (ii) We are not satisfied with that. To achieve our goal, we sometimes act for ourselves, but to the detriment of the communities we belong to. (iii) The general interest becomes secondary. (iv) In such conditions, the individual risks becoming a puppet actor, who particularises an ‘era’ of personal interest: he becomes more curious and courageous, but not necessarily wiser and assertive. The ‘door’ through which he identifies the values of others seems to be an increasingly visible sign of the individual’s adaptation not only to the schematization and simplification of everything, but also to mystification and / or isolation. Detailing the previous contents, this paper insists on positive economic and social change (we refer here to transculturalism and interculturalism), which social groups can generate in the current global context, so turbulent and harsh. The motivation behind our theme is relatively simple: if the obstruction implied by egocentrism marks the gesture of an authority to punish people for their own mistakes, the acceptance signifies the attention with which we treat the correction of errors. Our text views the world with spirit of introspection (more brutal or more subtle, as the case may be), with varying degrees of risk, depending on the selective ‘pattern’ of society and its limits. We refer here to the everyday importance of education, of community spirit, and of utilitarianism, which – in the end – can constitute multiple ‘doors’ to social acceptance (but to overcome inner fear, the three previous landmarks require a suitable key for each ‘door’). Under these circumstances, the main landmark of our work is formulated as a question: Could transculturalism and interculturalism formulate (in their combined complexity) a compass for the modern world? Hard to imagine such a commitment, though perhaps not impossible. To reach this social-economic and cultural level, individuals and communities would have to overcome human selfishness, i.e. to stop being self-centered. In essence, we are talking about the management of social-economic acceptance policies and those on diversity. From this perspective, modern societies are oscillating: they either seem to be spinning on the Ferris wheel, on the Tilt-A-Whirl or on the Roller-Coaster, or either seem to make

---

¹ Article History: Received: 06.06.2025. Accepted: 28.07.2025. Published: 15.05.2026. No funding was received either for the research presented in the article or for the creation of the article.

Scrambling. But seem to do whatever it takes to win – and that doesn't mean promoting egalitarianism. No doubt their purpose is to evolve, but their dynamic architecture supports their national identity in different ways. Finally, for all social-economic entities, the most important test of sustainability is called dialog (universally valid deadline for acceptance).

Keywords: globalization; transculturalism; interculturalism; egocentrism; social-economic acceptance.

Rezumat

Trăim într-o lume în care, adesea, mișcarea economico-socială devine o rutină, iar restabilirea ordinii sociale este tot mai dificilă. Este o lume care se transformă permanent – și, totuși, ca umanitate, părem să avem limite în a evolua mereu în sensul bun și / sau corect al lucrurilor. De ce? O asemenea întrebare (doar aparent simplă) pretinde răspunsuri nuanțate: (i) Pe măsura trecerii timpului (oricât ar părea de ciudat), devenim mai egoiști și ne dorim mult mai mult decât avem nevoie. Nu este vorba doar despre relația dintre resurse și actualul consumerism, ci și despre faptul că ne considerăm mai îndreptățiți decât alții. Adică uităm (sau nu vrem să recunoaștem) că, deși o doză de egoism este necesară oricui, dozajul său trebuie să fie întemeiat. (ii) Nu ne mulțumim cu atât. Pentru a ne atinge scopul, uneori acționăm pentru noi înșine, dar în detrimentul comunităților din care facem parte. (iii) Interesul general devine unul secundar. (iv) În asemenea condiții, individul riscă să devină un actor-marionetă, care particularizează o „epocă” a interesului personal: el devine tot mai curios și mai curajos, dar nu neapărat mai înțelept și mai asertiv. „Ușa” prin care el identifică valorile celorlalți pare să fie un însemn tot mai vizibil al adaptării individului nu doar la schematizarea și la simplificarea a orice, ci și la mistificare și / sau la izolare. Detaliind conținuturile precedente, lucrarea de față insistă asupra schimbării economico-sociale de tip pozitiv (ne referim aici la transculturalism și la interculturalism), pe care grupurile sociale pot s-o genereze în contextul global actual, atât de tulbure și de dur. Motivația temei noastre este relativ simplă: dacă obstrucția pe care-o presupune egocentrismul marchează gestul unei autorități de a pedepsi omul pentru propriile greșeli, acceptanța semnifică atenția cu care tratăm corijarea erorilor. Textul nostru privește lumea cu spirit de introspecție (mai brutal sau mai fin, după caz), cu grad de risc diferit, în funcție de „tiparul” selectiv al societății și de limitele ei. Ne referim aici la importanța cotidiană a educației, a spiritului comunitar și a utilitarismului, care – în final – pot constitui multiple „uși” spre acceptanța social (dar, pentru a depăși nivelul fricii interioare, cele trei repere anterioare presupun o cheie potrivită pentru fiecare „ușă”). În aceste condiții, reperul principal al lucrării noastre este formulat printr-o întrebare: Transculturalismul și interculturalismul ar putea formula (în complexitatea lor conjugată) o busolă pentru lumea modernă? Greu de imaginat un astfel de angajament, deși poate nu chiar imposibil. Pentru a ajunge pe o asemenea treaptă social-economică și culturală, indivizii și comunitățile ar trebui să depășească egoismul uman, respectiv să nu mai fie egocentrice. Vorbim, în esență, despre managementul politicilor privind acceptanța social-economică și al celor privind diversitatea. Iar din această perspectivă, societățile moderne oscilează: fie par a se învârti în carusel, în roata Ferris, în Tilt-A-Whirl sau în Roller-Coaster, fie par să practice Scrambling. Fără îndoială, scopul lor este să evolueze, dar arhitectura lor dinamică sprijină în moduri diferite identitatea națională. În final, cel mai important test asupra durabilității entităților social-economice se numește dialog.

Cuvinte-cheie: globalizare; transculturalism; interculturalism; egocentrism; acceptanță social-economică.

1. Lumea noastră și opțiunile sale „nebune”

Globalizarea a ajuns la un nivel atât de extins, încât mulți constată – eronat sau nu – că *multiculturalismul* care părea să captiveze începutul mileniului III este la un pas de eșec. Cauza

de bază a acestei opinii este dublă: pe de o parte, tentația spre paralelism² a tipologiilor umane / naționale (extrem de diverse); pe de altă parte, neascunsa cerință ca noii-admiși în societățile de tip avansat să se adapteze la cutumele societății primitoare. Ca răspuns față de încercările anterioare (regăsite mai mult sau mai puțin în *rezultate cuantificabile*), manierele curente de acțiune par a fi două la număr (cele de mai jos), completându-se reciproc.

Transculturalismul (engl.: *transculturalism*) străbate culturile și influențele umane: le „traversează”, căutându-le viabilitatea atemporală, iar în final le descoperă „spațiile comune” („îngemănările”). Admitem că această mișcare de idei – relativ modernă doar ca terminologie, nu ca funcționalitate – unește (virtual) indivizi, rase umane și chiar spații geografice, deoarece presupune „a te vedea pe tine însuși în celălalt” (engl.: *Seeing Oneself in the Other*).

Interculturalismul (engl.: *interculturalism*) solicită mai mult decât atât: nu vizează doar componente antropologice, sociale sau economice, ci are și un „sigiliu” care imprimă activism. Ca un adevărat curent de opinie, el susține dialogul, respectul și interacțiunea dintre oameni și / sau națiuni. Scopul său este acela de a diminua tendințele de segregare cultural-economică și socială, conturându-le o „zonă de contact” valorizatoare. Chiar dacă o conviețuire „întru diversitate” poate avea și efecte negative – impuse de fragilitatea societăților afectate de schimbări excesive – ele pot fi ținute sub control prin strategii și politici structurale (Bodea, 2024, pp.141-155).

Lumea de azi pare, însă, indecisă dacă acceptă „doze” de transculturalism, dacă-și caută „puncte de sprijin” printre valori ale interculturalismului sau dacă preferă „fardul” intereselor proprii. Concret, entitățile (de la indivizi spre comunități și state) nu adoptă *din oficiu* maniere altruiste de acțiune economico-socială, ci se ghidează după *avantaje nete* ale propriilor acțiuni. Cu alte cuvinte, slăbiciunea sistemelor contemporane își găsește lăcaș mai curând în *egocentrism* (engl.: *egocentrism / self-centered*) sau în *egoism* (engl.: *selfish / selfishness*), decât în umanism, în trans- sau în interculturalism. A privi totul prin prisma a ceea ce *vrei* – în calitate de „centru de interes” – tinde să pară o „maximă a zilei”, iar tentația actorilor economici de a „motiva” o asemenea atitudine țintește, *oarecum*, tiparul *homo oeconomicus*. Totuși, nu sunt șanse ca el să fie atins – și iată de ce: dintr-un punct de vedere, *individul comun* nu-și construiește o educație de specialitate, necesară pentru a configura reperele lui *homo oeconomicus*; din altă perspectivă, entitățile își propun atingerea unui scop în condiții de „optim subiectiv”³, dar nu pot respecta „cenzura” finalității (cea care clamează „maxim de efect cu minim de efort”), decât dacă se manifestă egoist în alocarea și utilizarea resurselor, iar apoi în repartizarea rezultatelor. În consecință, subiectul interesat fie caută să ocolească dificultățile, fie se supune regulilor jocului – și acceptă că face parte dintr-o realitate fluctuantă și incertă, respectiv versatilă. Apreciem că mișcările sale economico-sociale pot fi încadrate în mai multe tipare⁴: *carousel*, *roată Ferris*, *Tilt-A-Whirl*, *Roller-Coaster* sau *Scrambling*. Altfel spus, însăși entitatea alege gradul de risc pe care dorește / poate să și-l asume.

Întrebarea este dacă acceptăm să deschidem *ușa* spre cel de lângă noi, urmând virtuțile trans- sau interculturalismului. De aici derivă și o a doua interogație relevantă: *dacă încuviințăm*

² Vorbim despre așa-numita *nevoie de similaritate socială* (sintagma ne aparține), manifestată ca o supapă de siguranță față de intruși provenind din alte culturi sau doar cu un nivel de educație diferit.

³ Sintagma ne aparține; fără a fi o expresie reală și / sau corectă, ea sintetizează seducția *Eu*-lui aparent atotștiutor.

⁴ (i) *Carouselul* (fr.: *carrousel*) este o variantă „banală” de agrement, în parcurile de distracții: tradițional, îl recunoaștem prin pașnicii căluși din lemn care se rotesc în jurul unei axe metalice, în virtutea forței aerodinamice. (ii) *Roata Ferris* (*Roata Mare*, emblematică în lume) este o construcție rotativă în plan vertical, transportând pasagerii domici de amuzament în „gondole” exterioare, care-și păstrează poziția în timpul cursei (ca efect al gravitației). (iii) *Tilt-A-Whirl* este o altă variantă de atragere a publicului într-un *Fun Park*. Este vorba despre mai multe mașinuțe care se rotesc, deplasându-se în cerc pe o platformă, în timp ce „baza” pe care circulă se ondulează (în mișcare de ridicare – coborâre). (iv) „Linia ferată” curbată din *Roller-Coaster* imprimă mișcări succesive, abrupte și rapide, ale unor „vagoane” deschise, transportând sus-jos doritorii de „senzații tari”. (v) Spre deosebire de mașinăriile precedente, *Scrambling*-ul are în vedere opțiunea de cățărare pe o pantă sau de a face o ascensiune, dar fără echipament tehnic (presupunând tehnici de *canyoning* și de *stream climbing*).

să fim deschiși față de ceilalți, cât timp ne permitem să acționăm în spiritul adevărului și după cât timp riscăm să devenim robii minciunii economico-sociale sau ai demagogiei?

2. Ușa spre acceptanță social-economică, reper între sacru, taină și ignoranță

Începutul a toate, așa-numita minciună originală, a relevat îndoiala primordială: *aparent* față de divinitate, *în fapt* față de orice (mai ales față de bunăvoință și de intenții nobile). Ea a surprins nu doar o *ușă spre cunoaștere*, ci și o *ușă spre necunoscut*. Dacă este onestă, o putem asimila căilor anevoioase prin care realizăm ceva.

Însă *ușa* pe care accede entitatea rău intenționată este un însemn insidios și totodată adaptiv. Presupune planificare, elaborare și control, întrucât minciinosul *dorește și simte* avantajele propriului demers: admirație, glorie, sarcini diminuate (dar mai mulți bani), avansare în carieră, adaptare socială și putere. Pentru a avea succes, mistificatorul vrea sa-și păstreze neschimbată „lumea” în care trăiește, nefiind dispus să ofere acces și altora. Ne referim la *alternativa infamă* a replicii: „Închide-ți ușa, / ascunde-te puțin, cât de cât, / până ce mânia Domnului va fi trecut (Isaia, 26:20, în Bartolomeu, 2001, p.916). Iată că în *motivul alegoric* al *ușii* sesizăm *accesul permis / interzis* spre un scop. Așadar, *ușa* ne amintește că la un moment dat, practicăm *una* din patru opțiuni: *deschiderea* față de înțelepciune, societate și realism (altfel spus, tendința spre transculturalism și interculturalism – prin educație, spirit comunitar și utilitarism); *izolarea*; *acceptarea*; *minciuna*. Iată cum propunem să *încercăm* „zarul” unei asemenea *uși cu „chei” multiple*, în căutarea *celei mai potrivite* modalități de a-l deschide:

a) *Perspectiva sacrului:*

a.1) Auzim adesea expresia „a trece sau nu prin *Ușa (Poarta) Raiului*”.

a.2) Remarcăm că în iconostasul bisericilor ortodoxe există *ușile domnești* (pictate, sculptate sau gravate), apanaj al clericilor.

a.3) Aflăm că în zidul *care acoperă portalul inițial* al Bisericii Nașterii Domnului din Betleem se găsește *ușa pocăinței*, a cărei semnificație este azi doar spirituală: modestia.

a.4) În timpul unor slujbe importante, preotul bate cu o cruce în *ușa închisă a bisericii*, pentru a se deschide nu doar fizic, ci și *spre lumină*.

b) *Perspectiva tainei:*

b.1) Între simbolurile care apar pe *Porta Alchemica* din Roma (blocuri de piatră clădite pentru a da impresia unei *uși*) figurează un palindrom. Citit de la stânga spre dreapta, mesajul este: *Si sedes non is* (dacă stai, nu te duci). Însă, lecturând de la dreapta spre stânga, descoperim: *Si non sedes is* (dacă nu stai, du-te). Configurația este cea a unui *mistic invizibil*, care *descoperă o formă de disimulare* destinată cunoscătorilor. Motivul este unul complex: doar exegeții percep – și astăzi, precum în trecut – *lumea binevoitoare* din spatele egoismului. În rest, pentru omul *oarecare* (fără pretenții), neînțelegerea profunzimilor devine preferabilă *pătrunderii lor*.

b.2) *Bocca della Verita* din Roma își merită și ea aura mistică, prin impactul *rece și misterios* al chipului sculptat pe discul de marmură. În trecut, cei acuzați de „jurământ strâmb” erau condamnați la o mutilare *aparent divină*, fiindcă puterea *trebuia* să câștige averile victimelor și aservirea prin frică a oamenilor. Adevărul și bunăvoința nu contau decât în măsura în care serveau nobilemii și clerului atotputernic: egocentrismul devenea lege.

c) *Perspectiva ignoranței:*

c.1) *Intrarea pe ușa din dos* ilustrează un mod de comunicare discret sau unul simulator / minciinos. În epoca modernă, cele mai multe instituții au o intrare oficială și una laterală, folosită de personal. Și, chiar dacă remarcăm comoditatea folosirii *ușii din dos*, originile acestei intrări indică însemnul egoist al *diferenței de clasă*.

c.2) Figurativ, în viață și în activitatea economică nu folosim mereu accesul vizibil, direct, ci căutăm alte „variante” decât *ușa din față*. Privilegiul devine, deci, alt instrument util al egocentrismului.

Din punct de vedere economico-social, pretextul *ușii* apare atât în *avantaje* sau *șanse* (*uși deschise*), cât și în *dezavantaje* sau *riscuri* (*uși închise*) (Bodea, 2023, p.56). Unui sistem economico-social care nu remarcă la timp o *ușă deschisă* îi vor fi reproșate dereglementarea, lipsa de coerență, lipsa de idealuri și de ambiție. Actorului economic căruia *i se închide o ușă* îi vor fi contestate capacitatea de organizare și non-discriminarea. În final, care dintre entități se va dovedi mai puțin egoistă? Avem în vedere câteva cazuri:

- Cu cât ar fi mai mică pierderea socială în urma mai bune cunoașteri a teoriei capitalului uman? În 1974, Gary S. Becker oferea acestei întrebări o variantă de lucru, determinând pierderea socială rezultată din infracționalitate. Metoda cuantifica resursele care determinau scăderea delincvenței, iar concluzia era aceea că minimizarea pierderii sociale presupune pedepse suficient de mari, încât *criminalitatea să ajungă la nivelul său cel mai mic*: „Minimizing the social loss would become identical with the criterion of minimizing crime by setting penalties sufficiently high.” (Becker, în Becker & Landes (eds), 1974, p.25).

- George J. Stigler afirma că aplicarea optimă a reglementărilor este constrânsă de *costul financiar* al modalităților de lucru pe care societatea și le permite (inclusiv de resursele deținute) (Stigler, în Becker & Landes (eds), 1974, pp.55-67).

- Detaliind problema social-economică, Isaac Ehrlich arăta că *alternativa* de a urma activitatea legală sau ilegală decurge din *alegerea efectuată în condiții de incertitudine*, respectiv – cumulativ – din teoria utilității și din cea a deciziei raționale (Ehrlich, în Becker & Landes (eds), 1974, pp.70-71).

Concluzie parțială: Fără a imprima vreun clișeu, observăm că din perspectiva *acceptanței social-economice*⁵ vorbim despre *toleranța* sau *îngăduința* care ne pot deschide *ușa „spre celălalt”*⁶. De fapt, calitățile precizate proiectează conexiunile și afinitățile dintre cele trei perspective punctate deja (reperetele *a-c*), mizând pe apropierea sau îndepărtarea de ceea ce numim egocentrism. Exemplificativ, la finele deceniului patru al secolului trecut, viziunea cărturarului Onisifor Ghibu indica „recunoașterea necesității reînvierii spiritului tradițional” (Ghibu, 1939, p.144), ca omagiu adus românismului⁷.

3. Egocentrismul sau îndepărtarea de *schimbarea pozitivă* a economiei și societății

În *economie*, egocentrismul este un concept vizibil, nemijlocit, cel puțin pentru că: traiul lucrătorilor depinde de mărimea salariilor; în calitate de venituri, acestea din urmă sunt sustenabile *sau nu* (după succesul activităților); afacerile *cu adevărat profitabile* sunt apanaj al entităților care, pe lângă câștiguri monetare, dovedesc și responsabilitate socială; prin măsurile luate, statul sprijină *sau nu* economia.

Chiar dacă în fizică indică un nonsens, „forța gravitațională” care influențează mișcarea economică poate fi *pozitivă* sau *negativă*. Așadar, „lanțul” obstructiv al constrângerilor cu care ne „luptăm” (repetat *sau nu*, logic *sau nu*, cu folos *sau nu*) ne dă posibilitatea de a observa câteva trăsături ale exagerărilor sau chiar ale minciunilor cu caracter egocentric din sectorul economic:

➔ Pe piața forței de muncă se vorbește despre concepte precum: grade artificiale de competență; facilități discriminatorii; diferențe salariale arbitrare; modalități de recrutare discutabile / frauduloase. (i) Mai recent, au apărut în limbajul economic și alți termeni: „piața bonusurilor la angajare” (Hostiuc, 2021; Mihai, 2021), „bonusuri de prezență”, „bonusuri de

⁵ În calitate de criteriu, sintagma ne aparține.

⁶ Sintagma ne aparține.

⁷ În acest caz, referire concretă la asociația ASTRA.

recomandare a unui candidat pentru angajare”. (ii) Întâlnim reperele mincinoase ale *muncii „negre”*, dar în ultimele decenii capătă importanță și *munca nedeclarată*. Exemplificativ, pericolul ascuns al acestei *munci „gri”* doar *pare* sub control: în 2019, 82% dintre europenii intervievați declarau că n-ar accepta plăți nedeclarate venite de la angajator, 10% ar fi admis sume mici, iar 4% erau dispuși să primească orice asemenea sumă (European Commission, 2020, p.8). (iii) *Eurobarometer 498* (2020) arată o proporție relativ mică a respondenților care au cumpărat *bunuri și servicii rămase nedeclarate autorităților fiscale*. Față de media de 11% a EU, cele mai mari ponderi ale indicatorului amintit le înregistrează trei state-membre: 30% dintre maltezii chestionați, 27% dintre olandezi și 27% dintre greci au declarat că au achiziționat bunuri și servicii pe care nu le-au declarat. La polul opus se află polonezii și britanicii⁸ (fiecare cu o pondere de 5%), respectiv românii (cu 7% dintre respondenți recunoscând că n-au declarat bunuri și servicii cumpărate) (European Commission, 2020, p.12). În schimb, doar 50% dintre respondenții europeni recunoșteau că au încredere în autoritățile fiscale și de securitate socială (European Commission, 2020, p.10). Fără a fi tendențioși, suntem siguri că *măcar* acest aspect ar trebui să dea de gândit oficialităților și națiunilor, fie și doar pentru că ne îndepărtează de transculturalism.

➔ Concret, în *business*, selecția personalului poate fi însoțită de expresia „a te minți singur”: (i) Angajarea unei persoane nepotrivite, care *nu are* calitățile cerute unui post, este numită *eroare de tip I („falsul pozitiv”)*. (ii) Refuzul de a angaja o persoană considerată nepotrivită pentru un post, deși *are* calitățile necesare, apare ca *eroare de tip II („falsul negativ”)* (Harvey & Liu, 2020, pp.2503-2553). (iii) În final: *Efectul „falsului pozitiv”* îl regăsim în performanța slabă a lucrătorului, care „atrage” un *cost monetar* și unul *de imagine*, ambele semnificative. Vorbim despre sume mai mari decât cheltuielile salariale, întrucât încadrarea unui *individ supraevaluat* antrenează *pierderi în lanț*. În schimb, „*falsul negativ*” implică luarea în seamă a *șansei pierdute*, adică a *costului de oportunitate* dat de neangajarea unui candidat. Și *acesta* este semn al unei rezoluții eronate, dacă angajatorul regretă alegerea făcută. Pentru a evita *ambele cazuri de „fals”*, specialiștii indică atenție la metodologie⁹. Validarea testărilor o oferă verificările multiple, cu rate de eroare relativ mici. Dar, pentru a ne îndrepta spre interculturalism, contează ca rezultatul să *nu mintă* nici angajatorul, nici societatea.

➔ Statisticile, care dau aparența incontestabilului, prezintă uneori situații care pot fi contrazise, fiind posibil să facă parte dintr-un *joc al minciunii*. Dacă raportările uzează de aceleași date (obținute legal), informațiile fiind prelucrate prin aceleași metode de calcul, n-ar trebui să existe diferențe între *indicatori identici*. Faptul că ele sunt sesizate înseamnă „doar” că minciuna / înșelăciunea a fost devoalată – și *nu* că a fost găsită soluția problemei (Huff, 1993, p.28). De cele mai multe ori, cauza esențială a unei asemenea realități este dată de *subtilități metodologice* care nu sunt neapărat respectate (Syrios, 2011, pp.7-11). Există, de asemenea, *omisiuni sau insistențe voite* asupra unor informații / rezultate. De exemplu, „*Make life easier for yourself by using whatever figures are to hand, whether they are old, drawn from small or biased samples, or mixed and matched from wildly differing sources.*” (The Economist, 2014). Mai mult decât atât: rezonăm cu faptul că în întocmirea statisticilor există și variabile *ascunse*, neluate în calcul (*engl.: lurking variable*). Concret: veniturile (personale / ale gospodăriilor) nu reprezintă *neapărat* cea mai bună modalitate de a aprecia standardul de viață. Regăsim o astfel de opinie și în *alte* remarci din literatura de specialitate (Syrios, 2011, pp.12-16; Lincicome, 2021). Inegalitatea veniturilor este evidentă în orice societate, dar argumentarea acestei realități lasă de dorit. Uneori, ea pare marcată ca veridic dezavantaj, dar există și explicații care schimbă

⁸ Pe durata sondajului, Marea Britanie făcea încă parte din EU.

⁹ Un caz recent din această gamă este „războiul” *testelor antigen rapide, fals negative* (referitoare la COVID-19). Multe persoane care au recurs la autoadministrarea testelor n-au respectat procedura și / sau timpii de recoltare, ajungând la spital cu infecții respiratorii, confirmate doar prin testele *PCR* (*engl.: Polymerase Chain Reaction*).

perspectiva asupra realității. Motive: (i) Multe statistici nu includ în calcule secvențe de „venituri omise” (*engl.: omitted income*). Ne referim la: transferuri sociale (elemente de asistență și securitate socială), impozite, detalii privind munca *part time* ș.a. De exemplu, în USA, baza raportărilor statistice este oferită – de obicei – prin declarația privind impozitul federal pe venit (*engl.: federal income tax return data*). Consemnările oficiale ale ultimelor decenii arată că ponderea persoanelor cu cele mai mari venituri (*engl.: people with the highest incomes*) a crescut, dar o atare afirmație nu e de ajuns, ca *informație asumată*. Analiza ar fi *completă și viabilă* dacă ar corecta datele deținute, în urma schimbărilor din regulamentele fiscale ale USA (*engl.: tax rules*). În situația contrară, riscul raportării incorecte / inconsecvente se amplifică de la an la an. Realitatea arată că, în timp, pentru mulți manageri de corporații s-a modificat nu doar baza financiară de calcul în privința impozitului (venitul impozabil), ci și încadrarea fiscală a activităților desfășurate: „Corporate executives switched from accepting stock options taxed as capital gains to nonqualified stock options taxed as salaries.” (Reynolds, 2007, p.1). (ii) Inegalitatea veniturilor nu este privită mereu ca un lucru rău. Dacă majorarea câștigurilor este cauzată de *calificare* și de *educație* – ambele în creștere – atunci rezoluția socială *favorizează* sporirea veniturilor. Argumentul este logic: cu cât lumea este mai inovativă, abilitățile și cunoștințele superioare sunt validate rapid, dar și plătite suplimentar. Totuși, Gary S. Becker și Richard A. Posner (Becker & Posner, 2015, pp.281-288) admit că *forțele* din care decurge o atare inegalitate generează rezultate pozitive la nivel macro-. Exemple: investiția tot mai accentuată în capitalul uman, scorul IQ, meritocrația. În plus, există o corelație pozitivă între stabilitatea politică a unei economii și venitul mediu al cetățenilor. (iii) Disputata noțiune *inegalitatea veniturilor* mai are o „supapă”: cea a imigranților, dispuși să-și vândă forța de muncă mult mai ieftin decât populația țării primitoare (Becker & Posner, 2015, pp.288-289)]

→ Sesizăm și alte cauze ale raportărilor / datelor incomplete: (i) bazele de date ale instituțiilor publice nu sunt intercorelate la nivel instituțional, în aceeași țară; (ii) digitalizarea administrativă nu este suficient de avansată, iar informațiile nu sunt disponibile tuturor celor care au nevoie de ele; (iii) comunicările nu sunt actualizate. Exemplu: În ediția 2022 a *Digital Economy and Society Index* (DESI), România ocupa ultimul loc la digitalizare între statele-membre EU-27, ca nivel de servicii publice oferite (European Commission, 2022, pp.65-69). La nivel european apar cel puțin două cauze în acest sens: pe de o parte, *deficitul de specialiști* în Tehnologia Informației și a Comunicațiilor (TIC) restrânge capacitatea de inovație și avantajele transformării digitale; pe de altă parte, serviciile publice digitale figurează *sub nivelul standardelor cerute* (atât în cazul utilizatorilor de servicii de *e-guvernare*, cât și în cel al formularelor pre-completate pentru entități economice și pentru cetățeni). Această realitate confirmă că în 2022 era în discuție, *încă*, nerealizarea obiectivelor EU pe plan național și european. Ne fiind o *minciună în sens real*, transformarea digitală raportată la structurile administrative ale României rămâne, totuși, o *exagerare care nu trebuie să ne înșele*.

→ „Idolul fals al obiectivității” a ademenit teoreticienii: „The false idol of objectivity has done great damage to economic science.” (Leamer, 1983, p.36). Le-a indus așteptări eronate, creându-le o *iluzie*. Noi o asimilăm *prejudiciului* impus de o himeră: aceea că modelele matematice, variabilele lor și distribuția erorilor ar putea fi identificate *mereu cu precizie*. Însă acest lucru pare imposibil, întrucât modelarea nu este exhaustivă, mediul economic fiind *supus incertitudinii pieței* (deci riscului). Fragilitatea rezultatelor obținute nu este de ignorat, ea „trimițând” analistul pe căi alunecoase („pavate” cu concluzii neviabile sau chiar false). De aceea, trebuie manifestată precauție în legătură cu erorile modelării: „The fumes which leak from our computing centers” (Leamer, 1983, p.43). Pentru a ieși din „captivitate”, indivizii, comunitățile, instituțiile și statele sunt în stare de gesturi drastice (în fond, libertatea de a gândi sau de a acționa le este afectată). Este vorba, în ultimă instanță, despre recăpătarea autonomiei decizionale și a demnității de care toți avem nevoie. În slujba comunității, „alegem să servim dialogul până la absurd, împotriva oricărei politici a minciunii sau a tăcerii”, devenind „liberi

împreună cu ceilalți” (Camus, 2002, p.251). Ce se petrece, însă, atunci când libertatea depășește zăgăzurile *normei*? Exemplu: Însuși Niccolò Machiavelli (având șansa de a investiga realitatea timpului său) se întreba *prin ce mijloace* a reușit Biserica să dețină puterea și autoritatea *atât de cunoscute* în secolele XV-XVI (Machiavelli, 2014, p.133). Ce-ar fi spus el dacă ar fi trăit în lumea de azi, în care desacralizarea (laicizarea) bisericilor a devenit un subiect intens disputat, provocat de „schimbarea lumilor”? Dincolo de aspectul religios, în urma acestui proces rezultă sume astronomice, a căror utilizare rămâne în umbră. Doar *The Church of England* a obținut cca 47 milioane GBP în urma vânzării și / sau închirierii a peste 1.000 biserici¹⁰, între 1969-2011. Însă asupra folosinței acestor fonduri se așterne tăcerea. Pe scurt, așa-zisa „supremație” a unor confesiuni asupra altora demotivează *individul comun*. Asistăm la amânarea *sine die* a rezolvării controverselor dintre „lumea închisă” și „deschiderea spre lume” a ecumenismului. Cu alte cuvinte, acceptăm viabilitatea unei mari discordii: fie între gândirea *intolerantă* și cea *universalistă*, fie între viziunea creștină *exclusivistă* și cea *pluralistă* (CCES, 2019). Cu alte cuvinte, speranța manifestată pentru transculturalism și / sau interculturalism se modifică simțitor în secolul XXI, inclusiv din perspectivă religioasă.

Pe de o parte, avem de-a face cu o lume bănuitoare, care penalizează și oamenii onești. Pe de altă parte, omenirea manifestă (principial) rezerve față de minciună, dar nu face *neapărat* distincția dintre real și fals. În plus, sesizăm că factualitatea și manipularea nu pot fi transformate în opinii universale – și cu atât mai puțin pot fi îndreptate, *forțat*, spre transculturalism și / sau interculturalism. De asemenea, autenticul și falsul stârnesc sentimente contradictorii în colectivități, inclusiv (dis)confort – fiindcă, *in extremis* – se ajunge la nivelul la care *nimeni nu mai are încredere în nimeni*, iar individul dominant și egoist este *cel care consideră că trebuie să câștige*. În mod cert, în detectarea minciunii, „filtrele” la care recurg entitățile economice diferă de la caz la caz. Esențial este ca *rezoluția (finalitatea)* să fie cea mai potrivită *pentru comunitate*, demers care va necesita manifestarea unei *opinii majoritare*, în sprijinul trans- și interculturalismului.

Contează modalitatea în care oamenii și comunitățile *caută adevărul* (Benedict, 1947, p.246), pentru că din acest detaliu denotă *maniera în care resping minciuna*. Inițial, antagonismul adevăr – neadevăr *nu pare real*, ci *posibil de depășit*. Ulterior, însă, el devine certitudine. Foarte rar apare o soluție de compromis; în schimb, acceptăm fie că *asa-zisa veridicitate este o născocire*, fie că *aparentul este just*. Niciuna dintre cele două căi nu indică o rezolvare *simplă*, atunci când există restricții de exprimare, care „sechestrează” individul la propriu și / sau la figurat. Iată două exemple de minciuni *la nivel de sistem economic*, indicând obliterarea social-economică, *prin stadii distincte de oprinare* (Bertrand, 2000, pp.19-20): Fascismul ucide libertatea de expresie, *mințind* că n-ar fi interesat de proprietatea asupra mijloacelor de comunicare. Regimurile socialiste interzic o „altă autonomie”: *inițiativa* – și *mint*, susținând că oferă libertate de exprimare. În final, consecința dublei minciuni pare a fi aceeași: *mass-media* riscă să devină un instrument „de îndobitocire și de indoctrinare”.

Propria gândire se poate transforma într-o *armă de atac sau de apărare*, presupunând două variante de *teamă*: cea *trăită de către societate* și cea *trăită pentru societate*¹¹. Diferențierea o sesizăm în ilustrațiile următoare:

- Vorbim despre o *pedeapsă* atunci *când frica se manifestă la nivelul societății*. În încheierea *Mein Kampf*, Hitler preciza: statul care „veghează posesiv la conservarea celor mai bune elemente ale sale trebuie să devină într-o zi stăpânul pământului” (Hitler, 1993, p.489). Chiar dacă *știm* că această optică este mincinoasă, pericolul său există, orice denumire ar avea – iar liderii lumii sunt expuși tentației egocentrice. De fapt, *omul* creează idoli. Apariția acestora din urmă nu decurge nici din religiozitate, nici din nerozia sau din absurditatea mulțimii. Ea are

¹⁰ În 2013, unul dintre fostele lăcașe de cult – devenit locuință de lux (șapte dormitoare și piscină) – a fost scos la vânzare pentru 50 milioane GBP (Insider, 2014).

¹¹ Jocul de cuvinte ne aparține.

legătură cu *condiția umană* – și „nimic nu dovedește” că divinizarea „n-ar fi autentică”. În acest sens, deloc întâmplător, politica dă naștere *mereu altor* „idoli” – care, *zeificați* prin cultul personalității, „îndepărtează divinul” (Marion, 2007, pp.27-28).

- Abordăm *asumarea unei poveri*, dacă *frica se dovedește o reacție a griii pentru comunitate (societate)*. Când semnele celui de-Al Doilea Război Mondial au devenit clare, Winston Churchill mărturisea că grija pentru bani cuantifica *o falsă problemă* pentru Marea Britanie. Existau priorități, spunea el, ca Ministru de Finanțe – deci evitarea cheltuirii *a tot ce era nevoie pentru război* presupunea *o minciună*. În consecință, îngrijorarea de tipul „ce se va întâmpla când ni se vor termina dolarii” însemna „o falsă economie și o prudență greșită” (Churchill, 1998, p.361). Desigur, era o problemă corect exprimată, dar părea destinată unui moment în care *urma să-i vină vremea*. Ea se alătura, astfel, concepției generice a lui Churchill despre război: aceea că în condiții beligerante, deciziile luate pe baza unor *false argumente* costă enorm (Churchill, 1998, p.124). În ziua de azi, o atare exprimare ne face să constatăm, fără dubii, că atunci când urmărim rezultate, depinde *cu cine sau cu ce* ne comparăm¹².

Care sunt factorii responsabili cu „încarcerarea” *unui sistem economic*, inclusiv în păcatul numit *egoism feroce*? În cele mai multe cazuri, vorbim despre elemente precum: tipul proprietății; legislația ultra-restrictivă – sau dimpotrivă, „libertinajul” legislativ (care împinge cetățenii spre limite pe care reglementările ar trebui să le pretindă, dacă *ar exista*); modul și măsura în care statul este *sau nu* contestat, comparativ cu succesul unei societăți civile solidare; cenzura politică și / sau administrativă; îngrădirea libertăților umane de orice fel; preponderența obligațiilor cetățenești, în raport cu treimea valori – drepturi – instrumente ale politicii economice; „supraabundența” așa-zisului tradiționalism (înțeles ca exces de naționalism); rolul puterii statului; participanții la viața politică și mizele lor (individuale și comunitare); rutina, conservatorismul și *tabu*-urile (dificultatea omului de a accepta anumite lucruri, rămânând fidel altora, din obișnuință); intenția de a obține profit cât mai rapid, *oricum și din orice*.

În *sine*, obstrucția impusă de egocentrism reliefează gestul unei autorități de a pedepsi omul pentru greșeli. Chiar și așa, conceptul pe care Michel Foucault îl numește „societate punitivă” (Foucault, 2005, p.13) ne uimește. Deși este cunoscută din timpuri străvechi, încercarea morală de a ne face conștienți *de răul comis asupra comunității* pare *mereu nouă*, marcându-și amplitudinea prin ancorarea în patru *registre esențiale*¹³:

(i) *Conversia delictului în obligație pecuniară (materială)*, pentru fapte cu pericolozitate redusă sau moderată, este un mod relativ accesibil de a „cumpăra” iertarea. Uneori, pe această cale se obține și reconversia socială.

(ii) *Stigmatizarea prin înfierarea sau prin însemnarea corpului* este un simbol al *rușinii* și al *oprobriului public*. Ei i se alătură, în diverse epoci, *expunerea unei porțiuni distinctive / afectate* din corpul uman. Variante¹⁴: purtarea forțată a unor obiecte de îmbrăcăminte specifice carcerii sau păcatului; embleme pe haine, „la vedere” (o bucată de pânză sau un ecuson: pe mână, pe mânecă, pe piept, la gât); impunerea unei măști-*stigmat* (ca formă de „camuflaj” sau de umilință, în raport cu erezia comisă); marșul în „uniforma” închisorii, cu cătușe vizibile, prin zone aglomerate; „defilarea” fără încălțăminte, pe străzi; părul tuns complet, abuziv; pielea arsă cu diverse unelte de tortură, în cazul faptelor critice (crime) și / sau al sclavilor.

(iii) *Prigonirea* pornește de la interzicerea accesului unei persoane în anumite locații (lăcașe de cult, zone din orașe), ajungând până la degradarea morală și fizică a omului. Vorbim despre: distrugerea locuinței, confiscarea bunurilor, exilul.

(iv) *Detenția* arată ispășirea pedepsei administrate de un tribunal.

¹² Referire la faptul că *media* – evident viabilă din punct de vedere statistic – rămâne un reper cu care nu ne mulțumim (exemplu: consumul mediu de carne / locuitor nu arată că *toți* indivizii mănâncă acest aliment).

¹³ Nu respectăm *cu exactitate* sistematizarea lui Foucault, ci ierarhizăm cele patru repere după gravitatea „pedepsei”. Dar detaliem și / sau exemplificăm aspectele-cadru pe care le punctează Foucault.

¹⁴ Foucault *nu* amintește aceste detalii; inserarea lor ne aparține, având ca argument *dozajul informativ util*.

Adesea, națiunile s-au confruntat cu așa-numita obliterare social-economică din cauza *crimelor de lezmajestate* (fr.: *lèse-majesté*): ofense aduse (in)direct suveranilor; acuzații de înaltă trădare; afront față de instituțiile statului, regalitate sau guvern (publicarea de caricaturi și pamflete, ridiculizarea unor membri ai familiilor conducătoare); adresarea unor cuvinte și / sau expresii defăimătoare șefilor de state ș.a. În timp, s-a recurs la întemnițare chiar și pentru fapte *mai puțin grave decât crima* (exemplu: ca „garanție” că un datornic nu dispare fără a-și achita obligația). În schimb, au fost practicate și variante-*substitut* ale închisorii: *grele* (munca silnică), respectiv *accesibile* (maniera avantajoasă a retragerii la mănăstire, pentru persoane din familii nobile). Generic, carcera presupune *delincvență*, iar pedeapsa *nu șterge* absurdul faptelor comise. Însă închisoarea poate *atrage* fapte imorale, *tocmai* fiindcă *oferă* „beneficii” pe care unii indivizi (engl.: *homeless people*) nu le au nici în stare de libertate: adăpost și hrană. În asemenea condiții, există o „rată acceptabilă de minciună” (Ariely, 2012, p.40)? Dacă da, care este *pragul său*? Fiecare entitate economico-socială identifică o *altă* limită în acest sens. Uneori este o pură întâmplare, alteori devine un capriciu sau chiar o formă de neliniște, dar pentru unii indivizi se transformă în dependență. De altfel, peisajul economic se confruntă *des* cu caractere egoiste, care ajung să fie *părți* în conflicte de interese. Exemple: reprezentanți ai companiilor farmaceutice; producători care recurg la *trucuri* pentru a-și recruta clienții; medici care prescriu *anumite* produse pacienților, mizând pe interese secrete; societăți de asigurări; prestatori de servicii financiare; avocați; martori-experti în spețe juridice; consultanți ș.a.

Din motive (in)directe, deseori egoiste, este posibil să purtăm corsetul intolerant al minciunii ca pe o „proprie întemnițare”. Iar *auto-încarcerarea* entităților economico-sociale dă naștere unei contagiuni egoiste monstruoase, care include: șarlatanie, hoție, fraudă, sperjur, criminalitate, asasinat politic, trădare ș.a.

4. Concluzie: Spre transculturalism și interculturalism?

Montesquieu admira țările în care călătorise, simțind că face parte din averea lor; pe de altă parte, tot el exprima faptul că din bogăția individuală rezultă cea publică: „J'ai pris part à leur fortune, et j'aurois souhaité qu'ils fussent dans un état florissant” (Montesquieu, 1899, p.9); „Mais il est beau que sa fortune fasse la fortune publique” (Montesquieu, 1901, p.91). Asemenea afirmații pot fi realizate doar în spiritul unei culturi majore, mature (Blaga, 2011, p.332), ținând de psihologicul colectiv – cel nealterat de egoism. Ce declarații mai frumoase pot fi rostite în sprijinul corelației dintre umanism și economie?

În sens total opus, recunoaștem că *lumea materială* (catalogată uneori *mediocră*, în raport cu spiritualitatea) se simte apăsată de constrângeri *formativ-instructive*. „Inferioritatea” amintită nu este una de *clasă socială*, ci de *educație*. Nu degeaba, este supranumită *lume reală* (engl.: *real space*), *lume fizică* (engl.: *the physical world*), sau, într-un sens oarecum ofensator, *lume comună / organică* (engl.: *meatspace*) (Cambridge Dictionary). Exemple:

- *Egoismul individual* ține de minciunile *omului obișnuit*: articulate, dezvăluite și / sau „cuantificate” în viața de zi cu zi (DePaulo et al., 1996, pp.991-995), despre: familie, profesie, ambient social-politic în care persoana trăiește și deliberează. Voit *sau nu*, omul îi informează greșit pe cei din jurul său: uneori, involuntar, face gafe naive; alteori, cu intenție, induce în eroare angajatorii (exagerând în *Curriculum Vitae*, pentru a putea accede la un *job*), realizatorii unui recensământ, asiguratorii, reprezentantul fiscalului.

- Deloc întâmplător, ne confruntăm și cu *egoismul colectiv*: companiile își înșală clienții; creditorii „trag pe sfoară” debitorii; aceștia din urmă îi mint pe angajatori; sondajele modifică realitatea; *mass-media* este părtinitoare ș.a.

O societate *majoritar egoistă și neîncredătoare* este greu de analizat cu acuratețe. *In extremis*, putem aduce în discuție mitul *self-made man* (Clay, 1843, p.39), care glorifică omul de condiție modestă, devenit bogat. Detaliind, vorbim despre individul ajuns prosper și / sau excepțional,

dar al cărui succes (uneori hegemonic) – într-adevăr rezultat al propriei creații sau al efortului individual – este privit ca apanaj al egoismului. De exemplu: „Every manufactory (...) is in the hands of enterprising and self-made men” (Clay, 1843, p.39).

Indiferent dacă discutăm despre lumea reală sau despre cea virtuală, *minciuna-hiperbolă* uzează de *ermetismul jocului* și de *dezamorsarea unor (cvasi)bariere* care îndepărtează societatea modernă de transculturalism și / sau interculturalism. *Jocul* predispune la *capriciu*, iar de aici până la *extravananța* falsului și delațiunii nu mai rămâne decât un pas. Persoanele, companiile sau guvernele care fac afirmații *cu aer de certitudine absolută* (de tipul „eu dețin cheia universului”) generează dileme pentru auditoriu. Declarațiile *cu alură definitivă*, care dau de bănuț, conțin în general termeni precum: garantat (*engl.: guaranteed*); corect (*engl.: correct*); exact (*engl.: exact*); complet (*engl.: completely*); perfect (*engl.: perfect*); incontestabil (*engl.: incontestable*); inconfundabil (*engl.: unmistakable*); exhaustiv (*engl.: exhaustive*).

În străduința de a înțelege controversa dintre egoism și trans-, respectiv interculturalism, observatorul sau analistul va fi „întrerupt” de trei *voci interioare*, care-și vor face loc succesiv, în propria-i minte: Mr. *Seeblack*, Mr. *Yesbut* și Mr. *Whynot*. *Jocul de cuvinte* al fiecărui *personaj* ne duce spre *corelații inteligente*, inevitabile: (i) *Seeblack* – a vedea (totul) în negru (*engl.: see black*), indicând entitatea *pesimistă*, care vede doar obstacole în orice afacere; (ii) *Yesbut* – Da, dar... (*engl.: yes, but...*), denotând entitatea care fie *manipulează* (nu neagă ceva, ci dă impresia că acceptă concesiile, în anumite condiții), fie *se auto-sabotează* (găsind „motive” de a opri / tergiversa o acțiune); (iii) *Whynot* – De ce nu (*engl.: why not*), reflectând entitatea *deschisă la nou* (Nemeczek, 2003, p.17). „Dialogul” anterior, dintre cele trei *voci* (amuzant, la prima vedere), arată că lumea modernă este o replică a echilibrului muncă – viață (*engl.: work-life balance*) (Nemeczek, 2003, pp.18-35). Desigur, putem atrage riscuri (născociri, excese, minciuni), dar contează cum le interpretăm în calitate de indivizi / comunități: în sensul unei seducții faste, pozitive (în folclorul românesc având *ursitoarele bune, piaza-bună și ceasul bun*) sau al unei atracții negative (indicată – în aceeași cultură autohtonă – prin *iele* sau *piaza-rea*). Iată o exemplificare: Amintind despre originea poporului român, Lucian Blaga avertiza în 1921 (Blaga, 1921, p.181) asupra unei false revolte a contemporanilor săi și a unui periculos „orgoliu al latinității”. Filosoful observa că nu suntem *doar* „urmașii Romei” și că trecutul nostru slavotrac – din care derivă un așa-numit „subconștient barbar” – nu trebuie și nu poate fi ascuns (Blaga, 1921, p.182). Motivul este simplu: în joc nu se află o minciună rușinoasă, ci o constatare dovedită, care *ne place sau nu*. Oricum, în această opinie regăsim o reală pledoarie pentru transculturalismul atât de necesar azi.

Egoismul este uneori necesar, dar dozajul său trebuie să ne dea de gândit. În caz contrar, va fi învinuit (pe drept cuvânt *sau nu*) de criza identitară a poporului român, într-un secol XXI în care – se vede cu ochiul liber – nu știm *spre cine și spre ce* ne îndreptăm. Cum altfel se explică dualismul unor gesturi profund contradictorii, efectuate de *aceiași* oameni (exemplu: cinstirea sfinților vs. protestul public împotriva măsurilor de austeritate, *ca manifestări cvasi-simultane*)? Nu cumva ne temem de disoluția *Eu-lui* identitar, în „amalgamul” vijelios al interculturalismului? Nu cumva, fugind de un „păzitor” autoritar (dar autentic) al solidarității sociale, căutăm un paternalism mascat, tutelar și / sau toxic, îndepărtat de respectul veridic? Nu cumva tindem să alungăm universalitatea sau norma benevolenței (starea de referință a națiunii române, de a fi alături de *celălalt*), din cauza scopului egoist de înăvuițire personală?

Desigur, entitățile social-economice evoluează în ritmuri diferite, manifestând opțiuni contrastante, de ocolire a obstacolelor *sau* de traversare a dificultăților. Dar, în acești parametri, o *ușă* poate arăta provocările cu care ne confruntăm, iar trecerea prin deschiderea sa semnifică *transformarea*. În contextul temei noastre, vorbim despre șansa desprinderii de lumea egocentrică și de îndreptarea spre consonanțele interculturale ale acceptanței. Ca ilustrare, relevăm faptul că în Roma Antică existau numeroase *arcuri arhitecturale*, care străjuiau drumurile. Asemenea construcții erau vegheate de Ianus, zeul roman *al ușilor, al începuturilor*

și *al trecerii*. Vorbim, în sens direct, despre cel care ocrotea *traversarea* peste pasaje și poduri sau pe sub arcuri / arcade, dar și trecerea dintr-un tip de realitate în altul (*Porta Ianualis* sau *Arcul lui Ianus* din Roma desemna poarta care despărțea pacea de război). În sens figurat, Ianus era semnul *înnoirii*. În spiritul acestui concept, oare cât de mult își dorește societatea modernă să urmeze – *sincer* – valorile trans- și interculturalismului? Uneori, constatăm că o *ușă autentică* nu se deschide fiindcă am rătăcit *cheia potrivită*; alteori, pierdem voit o asemenea *cheie / soluție*. Iar în lumea cotidiană, ermetismul deschide *ușa* doar celor care-i cunosc și-i înțeleg *onest* dedesubturile. În societate și în economie, dozajul încifrării trebuie bine stabilit, așa încât să-și demonstreze spiritul pătrunzător, *fără a imprima confuzie și / sau minciună*. De aceea, deseori, pentru profani, el rămâne o cale *nepătrunsă* și un simbol al *ușilor închise*.

Referințe:

- Ariely, D. (2012). *Adevărul (cinstit) despre necinste. Cum îi mințim pe toți – dar mai ales pe noi înșine*. [The (Honest) Truth About Dishonesty: How We Lie to Everyone – Especially Ourselves]. Publica.
- Bartolomeu, V.A. (2001). *Biblia sau Sfânta Scriptură* [Bible]. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Becker, G. (1974). Crime and Punishment: An Economic Approach. In Becker, G., & Landes, W.M. (eds), *Essays in the Economics of Crime and Punishment* (pp.1-54). NBER. <https://www.nber.org/books-and-chapters/essays-economics-crime-and-punishment> (accesat 02.10.2023).
- Benedict, R. (1947). *The Chrysanthemum and the Sword. Patterns of Japanese Culture*. Secker & Warburg. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.77454/mode/2up> (accesat 11.12.2024).
- Becker, G. & Posner, R.A. (2015). *Simțul ieșit din comun. Perspective economice, de la căsătorie la terorism*. [Uncommon Sense. Economic Insights, from Marriage to Terrorism.] Publica.
- Bertrand, C.-J. (2000). *Deontologia mijloacelor de comunicare* [Media Ethics]. Institutul European.
- Blaga, L. (1921). *Revolta fondului nostru nelatin* [Revolt of Our Non-Latin Fund.] *Gândirea*, 1(10), 181-182. https://dspace.bcucluj.ro/bitstream/123456789/6899/1/BCUCLUJ_FP_279479_1921_1922_001_010.pdf (accesat 13.08.2023).
- Blaga, L. (2011). *Trilogia culturii* [The Trilogy of Culture]. Humanitas.
- Bodea, G. (2023). *Clash-ul crizelor sau viclenia lumii asimetrice* [The Clash of Crises or the Guile of the Asymmetric World]. Presa Universitara Clujeană.
- Bodea, G. (2024). *Economia și societatea sub lentila multiculturalismului. Contraste: heterocromie și heterocronie economico-socială*. [Economy and Society under the Lens of Multiculturalism. Contrasts: Heterochromy and Economic-Social Heterochrony]. *Swedish Journal of Romanian Studies* 7(2). 141-155. <https://doi.org/10.35824/sjrs.v7i2.26137>.
- Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/meatspace> (accesat 03.11.2021).
- Camus, A. (2002). *Carnete* [Carnets]. RAO International Publishing Company.

- CCES (2019). Ecumenismul și provocările lui [Ecumenism and its challenges]. CCES. <http://ecum.ro/interviu-ecumenismul-si-provocarile-lui/> (accesat 10.01.2021).
- Churchill, W.S. (1998). *Al Doilea Război Mondial* [The Second World War]. I. Saeculum I.O.
- Clay, H. (1843). Defence of the American System (In the Senate of the United States, 1832). In *The Life and Speeches of Henry Clay*, vol.II. Greeley & M'Elrath. <https://archive.org/details/lifespeechesofhe6130clay/mode/2up> (accesat 12.01.2025).
- DePaulo, B.M., Kashy, D.A., Kirkendol S.E., Wyer M.M., & Epstein J.A. (1996). Lying in Everyday Life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 979-995. DOI:[10.1037/0022-3514.70.5.979](https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.5.979).
- European Commission (2022). *Digital Economy and Society Index (DESI) 2022. Thematic Chapters*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> (accesat 20.10.2024).
- European Commission (2020), *Special Eurobarometer 498. Report: Undeclared Work in the European Union*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2250> (accesat 18.12.2020).
- Foucault, M. (2005). *Lumea e un mare azil. Studii despre putere*. [The World is One Big Asylum. Studies about Power]. Idea Design & Print.
- Ghibu, O. (1939). Un vechiu focar de educație națională: Asociațiunea Astra [An Old Center of National Education: the Astra Association]. *Satul și școala*, VIII(5-6), 129-144. <https://public-view.bcueluj.ro> (accesat 03.02.2025).
- Harvey, C.R. & Liu, Y. (2020). False (and Missed) Discoveries in Financial Economics. *The Journal of Finance*, LXXV(5), 2503-2553. DOI: 10.1111/jofi.12951.
- Hitler, A. (1993). *Mein Kampf* [My Struggle]. Pacifica, București.
- Hostiuc, C. (2021, 5 Noiembrie). Piața bonusurilor la angajare și viitorul pieței de recrutare pentru un anumit tip de angajați [The Hiring Bonus Market and the Future of the Recruitment Market for a Specific Type of Employees]. *Ziarul Financiar*. <https://www.zf.ro/opinii/piata-bonusurilor-angajare-viitorul-pietei-recrutare-anumit-tip-20328628> (accesat 16.11.2021).
- Huff, D. (1993). *How to Lie with Statistics*. W.W. Norton & Company Inc.
- Insider (2014, March 31). Churches in England are being Converted to Bars. <https://www.businessinsider.com/churches-in-england-are-being-converted-to-bars-photos-2014-3> (accesat 22.05.2021).
- Leamer, E.E. (1983). Let's Take the Con Out of Econometrics. *The American Economic Review*, 73(1), 31-43. https://www.uh.edu/hobby/eitm/_docs/past-lectures/2015-Lectures/Harold-Clarke/lets-take-the-con-out-of-econometrics.pdf (accesat 10.02.2019).
- Lincicome, S. (2021, July 28). Lies, Damned Lies, and Inequality Statistics. Cato Institute. <https://www.cato.org/commentary/lies-damned-lies-inequality-statistics> (accesat 10.11.2021).
- Machiavelli, N. (2014). *Principiile* [The Prince]. Humanitas.
- Marion, J.-L. (2007). *Idolul și distanța. Cinci studii*. [The Idol and Distance. Five Studies]. Humanitas.

- Mihai, A. (2021, 25 Octombrie). Un nou tip de beneficiu face furori în rândul IT-știlor: bonusul de „bun-venit” în companie [A New Kind of Benefit in IT industry: the ‘Welcome to Company’ Bonus]. *Ziarul Financiar*. <https://www.zf.ro/eveniment/tip-beneficiu-face-furori-randul-it-stilor-bonusul-bun-venit-20311502> (accesat 28.10.2021).
- Montesquieu. (1899). *Pensées et fragments inédits* [Thoughts and Unpublished Fragments]. I. Bordeaux: G. Gounouilhou. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6213190n> (accesat 10.01.2025).
- Montesquieu. (1901). *Pensées et fragments inédits* [Thoughts and Unpublished Fragments]. II. G. Gounouilhou. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65154634> (accesat 12.01.2025).
- [Nemeczek](#), R.G. (2003). *Fun Economy Made by Inspired People*. BusinessVillage.
- Reynolds, A. (2007, January 8). Has US Income Inequality Really Increased? *Policy Analysis* 586, 1-24. <https://www.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa586.pdf> (accesat 13.01.2025).
- Syrios, A.W. (2011). *Economic Lies, Damned Lies and Statistics: A Top Ten List*. Swift Economics ebook.
- The Economist. (2014, November 8). How to Lie with Indices, <https://www.economist.com/leaders/2014/11/08/how-to-lie-with-indices> (accesat 12.11.2021).